

se rabi z mehкими šibami in vejicami svojimi za metlice. Zraste naj bolje iz semena ali pa iz odrejenčev.

Vse to troje zadnjič imenovano germje po zločastih kamnitih krajih za graje in meje služi, kjer drugo drevje ne zraste; pa le nizke graje so iz njega.

B. V ilovici z berno pomešani (in Lehm mit Dammerde):

1. Vse ravno imenovano drevje in germovje; tudi

2. Mokovnica (Mehlbaum) in smerdelika (Vogelbeerbaum). Koščice ali babike se posejejo na jesen, in v dveh letih so mladike za presaditi.

3. Dobrika, dobrot ali dobrotovna (Schlingstrauch); njene veje in odrastliki so za terte prav koristni; po vsem Krajskem jih za slamnate strehe porablajo. Zaredil jo boš iz koščic posejanih ali z koreninskimi izrastliki.

Starozgodovinski pomenki.

Rimska cesta od Emone na Celejo.

(Konec.)

Toliko je h koncu opomniti, da od gorenske strani je prav za prav malo starin znanih. Razun štirih kamnov z napisi, ktere že Schoenleben (Apparat. str. 222) vé, od Radoljce, Krajna in Loke, ni pozneje nobeden na novo najden, dasiravno se drugej povsod še kaj odkriva. Na primeru, iz Iga je v ljubljanski muzej prišlo osem čisto novih, to je, pred neznanih spominkov, in vmes so zadosti važni: Aurelio Urseco I. V. C. I.; D. J. M. Aurelius Jovinus Veter. Leg. XIII. gem. Sacr. Aesculapio Lepticius techn.; J. O. M. Cantistius Treptus B. Cos. J. O. M. C. Novetius Restitutus Vet. Leg. I.; J. O. M. Deio Mitth. Aurelius Domitius Q. M. F.; Ad Salutem Aug. sacr. G. Caecina Faustinus; ime Mithratovo je tukaj na dveh kamnih. Tudi od dnarjev ali orodja, ali grobov rimskih se iz Gorenskega celo malo izvê; pri Zagorji, Moravčah, Vačah in nad Kamnikom in v Kokri se je še kaj našlo, kar je v muzeji hranjeno, in pri zgodovinskem društvu; nekaj tudi v Mengšu, kakor je bilo spredaj povedano. Od Krajna vé m za en sam dnarček, od Loke sem nedavnej tudi od enega zvedil, in od Babne gore iz Bohinja so trije ali štirje dnarčki v nabirki zgodovinskega društva v Ljubljani. Morebiti je še ktera stvar komu znana, pa je nihče ne pové. Res, da iz takih stvari ne izvira véš blagor dežele, pa so vendar nekaj vredne za zgodovino domačije.

Ni dolgo, kar sem slišal, da je pri Smokuču nad Radoljco precej raztegnjeno poderto ozidje; ondašnji ljudje pravijo, da je od nekega samostana ali kloštra; od ktere ga? Tudi to bi ne bilo prazno izgotoviti; saj bil je na Gorenskem samostan začel po briksenškem škofu Hugonu leta 1130; kraj je imenovan Brukilah v Bohinski dolini; kje je to?

Pravijo: „bukve naj piše, bukve! kaj kratke sostavke daje v „Novice“?“ Veste, preljubi bravci! zgodovina se ne dá iz glave izkopati, ampak iz spominkov, pisem in pripovedb. Tega pa ravno iščemo, zato pišemo kratke odlomke, da bi koga zbudili, da bi saj to komu naznanil, kar vé, ker bi sicer lahko z njim zaspalo. Nekatere stvari so pa tudi nekaj same na sebi vredne; čemu nek zemljopis in zgodovina od bližnjih in daljnih krajev v šolah si v glavo zabijamo, samo domačo manj kakor vsaktero drugo. Zakaj pa manj? Zato gotovo, ker je do zdaj še več nimamo.

Marsikaj se je že tudi menilo, da je za Krajsko že izgotovljeno; na primeru cesta čez Larix in Santicum, kateri kraj deva Linhart na Krajn, pa delavni naši sosedje so te postaje na-se potegnili — na Koroško, ker so z mnogimi dokazi njih ondašnja lego spričali. Tedaj je treba iz novega iskati, kaj je utegnilo še pri nas biti; gotovo so bile poti čez Kokro, čez Ljubelj, čez Koren že tudi Rimljanom znane, ker v Kokri se je dobilo že

več rimskih dnarjev, unstran Ljubelja pri s. Lenartu star napis; pa skozi gorenske ravnine manjka spominkov.

To je nekoliko opomina in prošnje zastran zgodovinskih doneskov.

Hicinger.

Ogled po Gorenskem.

Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idrii.

Na levi strani Gorenskega, 4 ure nad Ljubljano, stoji snažno in prijazno mestice Škofjaloka, naslonjeno na nizek griček, na ktere ga oddahljeji, ravno nad mestom, se dviguje mogočen grad, obsenčen v zapadu od zelenega Lednika. Grad škofjološki, od cesarja Henrika s priimkom Svetega podarjen frajzinskim škofom, je bil dolgo, skoz več stoletij, lastnina omenjenih gospodov; dan današnji pa je cesarsko posestvo in sedež okrajnega sodništva. Okolica tukajšna je lepa in prijetna, tudi zrak čist in zdrav, kar ene leta sem tudi v poletnem času že kakega ptujca v ta kraj v stanovanje privabi. Marsikaj bi se še dalo od tega kraja povedati, pa zdanji namen mojih verstic je le, ozreti se nekoliko v Poljansko dolino, toraj se podam naravnost va-njo.

Kakor mejnik stoji Škofjaloka med selško in poljansko dolino. Tikoma pod mestom se stekate tudi selška in poljanska Sora. Perva, navadno le Sora imenovana, priteče od Sorice doli skoz selško dolino, ki leži na desno, — poznajo jo bravci „Novic“ že nekoliko po lanskem tečaju —; druga pa, navadno Poljanšica imenovana, priteče od Žira doli skoz poljansko dolino, in leži na levo. — Lego Škofjeloke nar bolje zamoremo priličiti s kipom, ki stoji navadno na čelu bark.

Skoz predmestje „Karlovec“ pridši nastopimo poljansko dolino. Ne moremo ravno reči, da mati narava je podelila ti dolini romantično lepoto, ne pozdravljajo nas o nje nastopu mogočne goličave in sterme proti nebu kipeče gore, le nizki okroglasti griči so, ki stavijo mejnike našim očem. Pa podelila je stvarnica temu kraju družih prednost; blagoslov zemlje prvič po vunajnim, — ker vidijo se tu lepe in rodovitne polja in travniki, kateri poslednji morajo posebno dobro in tečno klajo dajati, ker vidil sem po Poljanskem tako lepo rejeno živino, kakor malokje na Krajskem; — drugič pa hranuje ona v svojem krilu še mnogo družega bogastva, ktero je deloma že odkrito — kakor nam svedočita okolica lučenska, kjer se koplje mnogo dobre železne rude, posebno pa okolica oselška, kjer se koplje bakrena ruda, se nahaja marmelj in obilnost nar lepših škerlí ali plošč, — deloma pa čakajo zakladi še pridnih rok in kar je še več pri rudokopstvu neobhodno potrebno — bogatih žepov. Rudniki včasih sicer brez vsih opover odprejo zaklad svoj marljivemu lastniku, pa le redkokrat se to zgodi; navadno stane stroškov dovolj, preden tamni jamski duhovi prepustijo bogastvo svojim sinom poveršja. — Kmetijstvo v zvezi z živinorejo in platnarija so od nekdanj glavno opravilo in delo tukajšnih prebivavcov; naj bi še rudniki odperli svoj zaklad, k čimur iz serca kličemo: Bog daj srečo! —

Poljanska dolina je od začetka tje gor do Poljan precej stisnjena; ni se toraj čuditi, da so prebivavci njeni se naselili zlo tudi po gričih, kjer si s težavo pridelujejo vsakdanji kruhek. Cesta se vije za Poljanšico zdaj nekoliko napeto, zdaj zopet ravno okoli gričev, ki so tu in tam obraščeni z lesovjem razne baže; mnogo jih pak je posebno v poslednem času obrila sekira in spremenila jih iz goščave v polja in senožeti. Pogostoma se odpirajo popotniku tudi ozke stranske dolinice, v katerih navadno na kakošnem gričku bela cerkvica kraljuje. Med mnogo drugimi imenujem tu le cerkev sv. Volbenka z dvema zvonikoma, kamor se ob navadnih shodih mnogo romarjev snide in ktera stoji kake 2 uri nad Loko na nizkem gričku, okoli ktere ga se v podnožji cesta proti Poljanom vije.

Perva farna vas v ti dolini, kamor se dospè od Loke v pièlih 3 urah, so Poljane. Skrite in stisnjene so pak tako v stransko dolino, da jih ptuji popotnik še le zapazi, ko že v nje stopi. Razun cerkve pač ne najdeš tu nobenih posebnost; cerkev pa ni le lepa in veličastna, temuč tudi orjaška in menda zidana za večno. Obzidje njeno je tako debelo, kakoršnega še nisem pri nobeni cerkvi vidil in prijazni gosp. kaplan Gogala, ki mi jo je razkazoval, mi je pravil, da so ob času zidanja kmetje z vozmi kamnje celó gor na zid pripeljali in ga po zidu okrog zidarjem vozili. Lahko si bravci debelost zidovja mislijo, ako jim povem, da stopnice na kor in galerije okoli cerkve, kakor tudi prostori za stranske oltarje je vse tako v osredje zidovja vdelano, da nobena teh naprav ne vunajne in ne notrajne oblike pri cerkvi ne moti. Zidana je cerkev podolgasto v podobi čolna, le nekoliko preozka se je meni vidila, o višavi pa se nek meri s stolno ljubljansko. Od nedavno sem ima 3 prav lične nove oltarje, velikega sv. Martina in perva dva stranska. Orgle, delo Rumpelna, imajo 16 spremenov in precej dobro pojejo, tudi zvonilo je mogočno in dobro vbrano. — Ker je tukajšno šolsko poslopje, kjer so tudi v nadstropji stanovanja za gg. kaplane, že precej staro in potrebam našega časa ne primerno, naj povem tudi to, da se bo v kratkem zidala za to nova hiša, in nadjati se je, da se bo napravilo kaj ličnega in pripravnega.

(Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Kaj pomeni klic „Hurrah“?

Kadar jo vojaki udarijo na boj, začno „hurrah!“ vpiti, da si s tem klicom eden družega oserčujejo. Časnik dalmatinski „osservatore dalmato“ pravi, da beseda „hurrah“ je slovanska in da izvira iz hu-raj (u raj! ins Paradies), ker starodavna misel je, da vsak gré naravnost v nebesa (raj), kdor pogumno umerje v vojski. Zato tudi Turki vpijejo „Allah!“

Papir pri Turkih.

Papir je Turkom nekaka posebno častitljiva stvar zato, ker se ime „Allah-a“ (tako imenujejo Boga) na-nj piše. Kjer koli Turk stare korenine najde kosček papirja, ga skerbno pobere in spravi v omaro, kjer imajo nekteri cele kupe papirja nabasanega. Iz ravno tega vzroka še tudi dosihmal niso dali korana (turškega svetega pisma) natisniti, ker ne pripusté, da bi se ime Boga pod tiskarnico valjalo. Drugi pa terdijo, da zatega voljo niso še korana natisniti dali, ker koran je sveto pismo, in bi se potem ne smelo več tako imenovati, ako bi natisnjeno bilo.

Kratkočasnice.

* Sosea kerčmarja sta se sovražila in si vedno kljubovala. Nekega dné pride k enemu neki ptujec in zakliče: „polič vina za moj denar!“ Kerčmar mu ga prinese. Potem: „kruha za moj denar!“ Kerčmarju se čudno zdí, čemu pravi ta človek zmiraj „za moj denar“; vendar mu prinese tudi kruha. Pozneje zavpije ptujec: „pečenke za moj denar, in še več drugih jedí pokliče, pa ne zabi nikoli pristaviti besed: za moj denar. Ko sné in popije, dá kerčmarju le en krajcar in hoče iti, govore: To je vés moj denar; več nimam, če me veržete stokrat ob tla. Kerčmar ga ustavi in se jezí, ali ker vidi, da nima capin res nič več, reče mu: zapreti bi te dal kot gerdega goljufa; al prizanesem ti, ako greš tudi sosedu tako opeharit. „Priatelj! — reče ptujec — ne belite si glave; to se je že zgodilo; potem me je pa sosed poslal k vam.“ — Tako je tudi pogostoma po sovražtvu domačih — ptujec na dobičku.

* Neki kmet, reven pa pošten, vzame v mestu z okna neke prodajavnice ali štacune pol hleba sira, ki je stal zvu-

naj na ogled. Kmet bi rad sir kupil, zato gré z njim v prodajavnico k sirarju in ga prosi, naj mu ga izvaga. Sirar je mislil, da je kupil kmet sir kje drugje, in mu ga izvaga. — „Koliko bo treba plačati?“ vpraša kmet. — „O, nič, nič“ — odgovori v zmoti svoji sirar. Kmet se lepo zahvali pa odíde. Pozneje še le je pogrèšal sirar sira, spoznal zmoto svojo, in se praskal po glavi, pa prepozno.

* Pravijo, da znajo Amerikanci prav debelo lagati. Neki Amerikanec se je hvalil Amerikancu: „kose, ki jih delam jez, so tako ostre, da ti preseče vsako drevo, po roki debelo.“ — „Kaj je to — reče ta — oče moj delajo še stokrat ostrejše; nekega dné so obesili koso na drevo; nekdo stopi gredé le na senco njeno; pri tej priči si prereže nogo.“

* Kako izverstno znajo v javnih sodbah nekteri zagovorniki govoriti, to nam pravi ta zgodba: Neki kralj je prišel sam k očitni sodbi poslušat. Ko je nehal govoriti zagovornik toživcov, reče kralj: „ta ima prav“. Potem je govoril govornik tožencov. Verno ga je poslušal kralj. Ko neha govoriti, reče kralj sodnikom: „hembraj, ta ima tudi prav. Storite zdaj, kar hočete“ — in odíde.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Št. Jerneja na Dolenskem. Iz mnogih krajev nam naznanjajo „Novíce“ srednjo dobro letino, kar se polja in vinogradov tiče; v naši okolici pa se kmetovavci nič kaj ne hvalijo; pravijo, da zdaj ko so omlatili, se jim sterni skoraj na pol manj kot lansko leto kaže, ker rija in prezgodnja suša ste pšenici zlo škodovale, da je snopa, kakor tudi zernja le pomalem. Vinogradi so spomladi res obilno vinsko letino obetali, ali kaj! ker je v cvetji predolgo deževalo, — potem je bil ožeg (palež), in grojzde se je jelo zlo osipati; vsaki dan ga je manj v naših goricah. — Pa saj, če bo nemila kolera ljudi tako hitro davila, bo tudi vinstva kmalo zadosti.

J. O. Lepstanski.

Iz Železnikov 3. aug. J. L. Poljske pridelke smo srečno spravili domú. Enekrat so se sicer gerde megle vlačile okrog in obetale točo, pa prizanesla nam je za letos. Ob opravljanji sena je nekaj časa dež zlo nagajal, zdaj pa imamo tako vreme, kot nalašč. Z setvijo ajde so letos prav zlo hiteli in ker je bil kmalo potem enkrat priletel prav pohleven dež, je že precej porastla. Sadja obeta precej biti, tudi rudečih in černih jagod nam vsakdan cele jerbese prinesejo na prodaj. Zastran zdravja se dozda še ne moremo celó nič pritožiti. Zbolela je bila še tamle enkrat neka oseba, pri kateri so se nektere znamenja kolere kazati hotle, pa okrevala je zopet kmalo. Morebiti je s tem hrupom bolezen v našem kraji opravila, kar je tudi serčno želeti, zakaj ko bi se tukaj vgnjezdila, ker po toliko ljudi v eni izbi tesno skupaj prebiva, ne vém, ali bi se je znebili kmalo ali ne. Pa saj je leta 1836 pri nas imela precej dolgo svoj glavni stan, toraj naj se nas zdaj le okrene. — Da se okrog nas tudi za ljudsko omiko skerbí, naj povém še to, da ravno zdaj se zida na Zalemlogu, bližnji fari od tod, nova šola in mežnarija, tudi v Sorici se bodo zanaprej dohodki učitelja znamenito povikšali.

Iz Ljubljane. Za kolero postavljeni zdravilski odbor v Ljubljani je razglasil sledečo prošnjo

do miloserčnih prebivavcev Krajskega!

Nadloga svetá — kolera — se bolj ali manj razširjuje tudi po okrajnah naše domovine.

Domačih po vsem Krajskem je do danes zbolelo 3747; od teh je pomerlo 942, ozdravilo se jih je 1307, v rokah zdravnikov jih je še 1498.

Po skušnjah družih dežel ni sicer ta razmera med zbolelimi in umerlimi naj huja, vendar je zadosti žalostna in mili klici „na pomoč!“ donijo od več krajev, kjer je potreba naj bolj silna.

Starozgodovinski pomenki.

Sveto indiško figovo drevo in njega pomen na noriskih rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

Razun cvetlice Lotos je rodívno moč pri Indih razodevalo figovo drevo, imenovano Banana, Ashvata, Čaitya, Vata, Pipala, Bodhi, Kondol itd. Ostroumni Creuzer ¹⁾ piše o tem drevesu sledeče: Kakor je Indijanec v etiškem oziru srečno zapazoval natoro in v nji vedil veličastne pravne resnice razodevati, ravno tako po sreči mu je to šlo v teoretičnem; naj večje verske skrivnosti je tako rekoč bistveno pred oči postavljaj po natornih stvaréh. Tako je od tistega indiškega vsebožjega začutstva, da: „Bog je vse, v Njem je vse; zunaj Njega je svet, in vendar je v Njem tudi svet; vse stvari izhajajo iz Njega in se spet stekajo v Njegovem neskončnem naročji“, bilo Ashvatovo drevo natorna pripodoba in živ zaznamnek. Je pa to drevo, ki se tudi Pipala (*Ficus religiosus* Lin.) velí, indiško figovo drevo, ki se posvečuje po vsi Indii in zasaja okol vsih pagod in tempeljnóv. Perja (listja) je serčnatega, spredej zaojstrenega; če majhna sapica pihlja, se že trese. Poglavitna lastnost tega drevesa pa je, da iz njegovih vej segajo izrastliki noter doli v zemljo, kjer delajo korenine, da iz njih raste novo drevo. Tudi Višnu je v podobi tega drevesa izrisan, tudi njemu je to drevo posvečeno“ itd.

Na slovensko-rimskih spomenkih se ashvatino listje pogostoma nahaja, deloma samo, deloma v zavezi leljevega in lotinega perja. Ako pa imajo spomenki mitiško podobo, se gotovo ashvatino listje ne pogreša na krajnikih spomenkov. Posebno dva lepa spomenka sta na Štajarskem: eden v Adrii blizo Fronleitena, na katerem je Višnuv orel, — drugi v Sekovi, na katerem orla in ribe, znamenja Višnuve, nahajamo (glej: Muhar, *Gesch. d. Stei. I. Abbild. Tafel I. fig. 1. in Taf. XII. fig. 9.*)

Naši nemški starinoslovci to listje naravnost imenujejo „Laubgewinde“ in ni jim mar bilo, ga dalje pretresati. Ker vsak, kdor o rimskih starinah piše, mora saj poveršno rimsko simboliko poznati, bi bili tudi naši starinarji mogli že davno zapaziti, da to „Laubgewinde“ je posebna in noriškim in panonskim spomenkom edina vlastovitost, ktere na vsih drugih rimskih monumentih zastonj iščeš.

Ne samo za lepote voljo so nekda jelegorije ali prilicbe rabili, in najdba alegorije ni le otročja igrača kakošnega lenega ljudstva. Alegorija (prilicba) ²⁾ je jezik starega sveta, v katerem je življenje čutov nadvladovalo, ne pa življenje merzlega uma, kakor današnji dan ³⁾. Zato umetniki našega veka ne najdejo nobenih novih izvirnih alegorij. Vse, kar na spomenke stavljajo, je preuredba starih alegorij.

Med vsimi narodi starega sveta pa so stari Indi jezik podob ali slik nar bolj izobrazili, ker bolj žive domišljije ni noben star narod imel, kakor indiški. Zato

je njihova umetnost zlo zlo različna od gerske in rimske, kar ostroumni Creuzer ¹⁾ posebno določno terdi.

To ostro protislovje najdemo na noriških in panonskih spomenkih tako, da že poveršen poznatelj rimske starine, akoravno ni Winkelmann, zapazi bistveno različnost. Ali z umetnostjo noriških spomenikov moramo primerjati umetnost rimsko tistega časa, kadar so Rimljani Norikum gospodarili, zakaj v tistem času je gospodarila gerska šola v Rimu, ne pa staroitalska. Ako vlastovitost rimske obrazovavne umetnosti (*bildende Kunst*) od Augusta do Konstantina Velikega presojava, vidimo, da so štatve v opravo življenja oblečene. Takošne podobe, ktere osebo v vzvišenem junaškem značaji predstavljajo, so večidel nage in za to versto podob je iznašel Plini poseben izraz imenovavši jih: ahilejske. Tudi sedeče podobe s plajšem (*pallium*) okoli kukov (*Hüfte*). Od starešinstva posvečeni cesar (*divus Augustus*) se je predstavljaj sedeč v togi in z žezlom v roki, glava pa je z žarno krono obsijana. Za Hadriana nahajamo uplivegiptiškega zloga in za Antoninov so glave podob kakor tudi brada pokrite z obilnimi lasmi. Pozneje se življi umetnosti zmiraj bolje izgublja ²⁾.

(Dalje sledí.)

Ogled po Gorenskem.

Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idrii.

(Dalje.)

Zunaj Poljan se dolina nekoliko odprè in razgerne se pred očmi popotniku prav lepa okolica. Kmalo se zagleda tudi gor v dolini svitli, z kositarjem pokriti zvonik tratske farne cerkve, sedaj pak, bolj na desno, se vzdigujejo precej visoki oselški hribje. Po lepi ravni cesti se mem rodovitnih njiv in travnikov dospè v kakih 3 četertinih ure do farne vasí Trate, ktera pak ne stojí ob cesti, ampak unkraj Poljansice. Posebnega se sicer tudi tù ne vidi; cerkev, ki je leta 1852 na sv. 3 kraljev večer pogorela, še čaka glavnega popravljajja, in bi se dala morebiti z majhnimi stroški podaljšati in prav lično narediti. Zvonik pak je dodelan popolnoma in je prav lep; v njem visijo trije, nedavno od našega umetnega Samasa uliti dobro vbrani zvonovi, kteri so bili ob požaru z velikim trudom nepoškodovani ohranjeni. — Ne morem pa še tù memo iti, da bi ne omenil naprave, ktera je posebno sedanji čas saj vsaki večji fari neobhodno potrebna — nove šole, ki jo je sedanji gosp. kaplan And. Drobnič z mnogim trudom in lastnimi stroški spravil na noge; on opravlja zraven težavne fare ob enem kaplanijo in šolo. Podučuje se pa tudi tù ne rabotno, ampak temeljito in praktično. Otroci dobivajo med drugim tudi naloge, da morajo doma majhno hišno in poljsko orodje izdelovati in ga potem razpostaviti v šoli očitno na razgled. Take vaje, ki jih je že mnogo bolj marljivih učiteljev v svoji šoli vvedlo, so silno koristne, ker ima mladina delo in skerb tudi zunaj šole, se ob enem pripravlja za umno izdelovanje potrebnih domačih orodij po večem, in se tudi lahko zapazi, za ktero rokodelo ima ta ali uni šolar poseben poklic *). — Šola tratska je, se vé, le začasna, in se izba zdaj le v najem jemlje; vendar pa je po prizadetji častitega gosp. kaplana že plača, in sicer dobra plača, za prihodnjega učenika določena in odmerjena. Da se bo tudi nova šola zidala, so se že delale osnove, ki obetajo dober izid.

Tak gospod se smé po pravici rodoljub imenovati, zakaj v duhu in resnici mu je mar za blagor in omiko svojega naroda. Rodí pa tudi gosp. Drobničev trud žlahen sad, zakaj poprej jih je bilo malo v ti fari, da bi bili brati znali, zdaj pa je veselo viditi, kako mladina v cerkvi lepo

¹⁾ Creuzer „Symbolik“ I, 643, Bohlen „Indien“ I. 39.

²⁾ Kakor alegorije tako tudi gerbi (*Wappen*) imajo ali verozakkonsk ali zgodovinsk temelj, in znamenito je viditi, da žlahne koroške rodovine imajo večidel slovanske mitologiške živali v svojih gerbih, in nektere spet iz združenega častja Višnutovega in Shivatovega, na priliko, žlahne rodovine Slugov (*Sluga*) leva in zvezdo, Ragačnikova leva, medveda in zvezdo, Čabušnikova leva in zvezdo, Štaudahova leva in kušara (*Eidechse*), Seenusova meresca, Jabornekova medveda, Seelova kravo, Mirnikovo zvezdo — vse to so simboli Višnuta in Shivata. Tudi gerbi nekterih nemških vitezov imajo simbole iz slovenskega častja kakor, postavimo, Silberbergi, kteri v Brežah (*Friesach*) počivajo, možo-leva, najberže v spomin, da so pod Karolingi Slovence vitezko gnjavili.

³⁾ Nork „Mythol.“ I. 105.

¹⁾ Creuzer „Symbolik“ I. 647.

²⁾ K. O. Müller „Handbuch der Archeologie der Kunst“ str. 214 itd.

*) Res hvale vredno in praktično učenje je tako!

bere iz bukvic, domá pa si speva za kratek čas lepe pesmice, katerih se v šoli priučí, in za kateri poduk je gosp. Drobnič, učenec slavnega Riharja, poseben mojster. — Ne morem se ločiti od tod, da bi želje ne izrekel: Naj bi imel ta gospod mnogo posnemavcov po Slovenskem! —

Nad Trato se dolina zopet bolj stisne. V dobri četrtni uri se dospè do Hotavlj, ktera vas je v dolinici na desno, in jo omenim zato, ker je zdaj na tem, da bi ali tukaj doli skoz Kopačnico, ali pol ure naprej gori ob cesti pri Trebii, skoz Savodno, se napravila nova cesta, ki ima skleniti poljansko s cerkljansko dolino in naprej z Gorico — tedaj krajnsko in primorsko kronovino. — Kje bi bilo bolj priročno za novo cesto: ali skozi Kopačnico na Hotavlje, ali skoz Savodno na Trebijo, si ne upam razsojevati, ker okolica in razmere so mi premalo znane; to pa moram reči, da prekosijo nas Krajnce ukrajni sosedje, zakaj v tem, ko se pri nas še vedno zastran tega komisionira, so nam podali oni roko že lansko leto, ter pretergali cesto skoz Cerkno in Novake do verha — tedaj do meje Primorske kronovine. — Nadjati se tedaj je, da bo tudi od naše strani sedanji okrajni poglavar v Loki, gospod Pajk, mož krepke volje in roke, kmalo dognal to reč k zaželjenemu koncu in združil poljansko s cerkljansko, in berž ko ne tudi selško s tominsko dolino.

(Dalje sledí.)

Drobtinica iz slovenske slovnice.

V listu 82. „Novíc“ leta 1853 sem priporočal iz bukev veljavniših pisavcov družih slovanskih narečij posneto pravilo, naj bi se tudi v slovenski pisavi imena (nom. subst.) in pa zadevne oziravne ali nanašavne priimena (pron. rel.) pokladale eno zraven drugega tako, da ne bode med njima nikake druge besede, razun kacega imenu pritaknjene rodovnika ali pa pridevka. Ta raba, v družih slov. narečjih večidel poterjena, in tudi v francozkem in laškem jeziku veljavna, lepša govorico in jo dela razumejšo. Torej jo še enkrat spoštovanim slovenskim pisavcom živo priporočam.

Danas pristavljam temu drugo, v čistejših slovanskih narečjih (namreč v ruskem, serbskem in tudi poljskem, manj v českem in najmanj v slovenskem, nemščino posnemajočem) enako veljavno, z unim tesno zvezano pravilo, namreč: *pokladaj v slovenskem stavku vladajoči glagol od kraja ali v sredo, in ne sklepaš s njim stavkov po nemški šegi.*

Tudi ta raba je čistosti in nerazumljivosti jezika koristna. Da je pa to pravilo s poprejšnim sklenjeno, vidimo iz sledečega ad libitum vzetega primera ali izgleda: „Ich habe gestern alle Gassen durchschritten, die in unserer Stadt nur zu finden sind, und doch gelang es mir nicht, nur einen Menschen zu treffen, der mir bekannt wäre.“ Navadno se to prestavlja na priliko takole: „Včeraj sem vse ulice prehodil, kar jih naše mesto le ima, in vendar nisem mogel ne enega človeka zagledati, ktereга bi bil poznal.“ — Čistejšje in obema praviloma priležno bi se pa reklo takole: „Včeraj sem prehodil vse ulice, kar koli jih je v našem mestu, in vendar nisem naletel ne na enega človeka, kateri bi mi bil znan.“

Prevdarimo vse dobro, in poprimimo se boljšega!

Cigale.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Komenda pri Kamniku. Po dolgem trudu in upehu se znova konec šolskega leta vrača in navadne preskušnje se pričenjajo. Ravno pondeljek pred vel. Šmarnom (13. augusta) se je v Komendu ta slovesnost tretjič obhajala. Naj mi bo dovoljeno, jo samo toliko opisati, kolikor se od navadnih odlikuje.

Stopimo v snažno belo sobo, ktero zaljšate lepe po-

dobi Marije pomočnice in s. Alojzja s krasnimi vencí pisanih cvetic ovite. To dije duha pobožnosti in nekakega serčnega veselja, ki odganja navadno hromno šolsko puščobo.

Po končanem izpraševanju v navadnih naukih ljudskih šol, pri katerih se nekako zaupno in priljudno ravnanje učitelja in učencov razodeva, se donesó s koreninami izpuljene drevesca in druge listnate veje. Zdaj otročiči vsi oživé, ker se mislijo iz šole na podnében vertič postavljene, ter korenike in veje po naučenih pravilih z besedo in nožem obrezujejo, cepijo in slednjič smehljaje svoje dela poslušavcem skazujeje.

Po doveršenih preskušnjah se zablišcé drage, zbrane premije v več kopicah. Brez določenega števila se dajo vsim vrednim (ako tudi 20) potrebne koristne knjige, kakoršnih obdarovanec še nima in se še tudi po farine nahajajo. Ubogi dobivajo tudi oblačilica. Letos je obdarovance še ta sreča doletela, da so jim med izpraševanjem križki grajšak gosp. baron Oton Apfaltern premije z novokovanimi dvajseticami nataknili, za ktere serčno hvalo rečemo blagodušnemu gospodu v imenu nadépolne mladine!

Zdaj nastopi deček s šopom cvetic, in pričujoče lepo ogovorja in med drugim pravi: „Ljubi bratci in sestrice moje! le pogledjte moj pušelj: iz kako lepih cvetic je narejen; narejen je iz cvetic, ktere ste večidel vi sami izredili in včeraj skup znesli. Drobne, majčkine semena smo spomladi vsejali, iz katerih so zelene sadičice prirastle; te smo oplevali in jim prilivali — zdaj pa tako lepe, cveteče, dušeče rože imamo, ki vsakemu tolikanj dopadejo. Kakor smo mi s cveticami delali, tako so naši ljubi učeniki delali z nami; oplevali so nas, to je trebilo, očiščevali so nas nepokorsine, lažnjivosti in družih napak; prilivali so nam, to je, dajali so nam lepih naukov in opominov, in nas za vse dobro vnemali. — Kako pa je, bratci in sestrice! ali so nas naši skerbni učeniki tako veseli, kakor smo mi prelepih rožic? Ali smo poslušali radi njih nauke, ali smo jih spolnovali?“ itd. Poslednjič je mladi govornik svojim tovaršem in tovaršicem še prav lepo razložil pomen mnogoverstnih cvetličnih barv.

Zdaj veliki šop cvetic v mnogo šopkov razdelí in gosp. poslušavcem in potem svoji materi in materam naj pridniših solarjev daruje.

V taki kratkočasni šoli bi se celo odrašeni radi pomudili. Pa ravno ta gibčnost in ljubezen učiteljev in učencov obilen sad donaša. Tukaj se učí djavno, ne po tistih starikastih „reglicah“. Nekteri starokopiteži bi otroka kmalo prej „reglic“ z leskovko ubili, kakor pa čerke čivkati naučili, in zato otrok nič ne zná, in zato otrok sam šolo čertí in zato ga starši raje za vsako rabo imajo, kakor bi ga še v šolo puščali, ker jim konec leta še ne more nič pokazati, kaj se je naučil. In kdo bi mogel v taki hromni puščobi prestati? V Komendu je bilo do konca leta v vsakdanji šoli 160 in v nedeljski 206 učencov, in k očitni preskušnji je staršev in drugih nepomnjenih toliko prišlo, da skor ni bilo mogoče v šolo priti in iz nje iti; celó pri oknih so lukali. To je živa priča, da ljudstvo spozna potrebo in korist šol. Bog poplačaj vse nje podpornike in zlasti za mladino živo vnetega učitelja gosp. J. Brenca-ta in pa slavno c. k. kmetijsko družbo, ki ji je 200 divjakov in 10 lepih bukev za premije podarila. Komenčan.

Iz Vodice na Gorenskem. J. J. Preteklo leto ste drage „Novíce“ naznanile, da je javna šola v Vodicaх se začela. Mnogi vzroki so nam učitelja vzeli, in prečastiti gospod kaplan Jožef Marešič — slava in zahvala jim! so zopet celo leto učitelja namestovali. Da so otroci na vsako vprašanje iz keršanskega nauka, računstva, sadjo-reje itd. 8. dan augusta pri očitni preskušnji verlo odgovarjali, ni Vam treba praviti. Povedati Vam pa moram, da se je pridni učenec Tine Čik s svojim ogovorom prav lepo obnesel in da s posebnim veseljem so poslušali pričujoči živo besedo, s ktero je svoje součence in součenke k

cedimo pa hranimo nekoliko časa v zatvorenih sodčkih. Tako dobimo tečno pa ne drago pijačo, ktera ni manj prijetna od tolkle.

Starozgodovinski pomenki.

Sveto indiško figovo drevo in njega pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Enaka podoba je na drugem sekovskem kamnu, al ker kamen ni več cel, tedaj ni na njem nič družega viditi, kakor podoba pervega kamna do figovega venca.

Muhar, kateri je 20 sekovskih starinskih podob razložil — se vé da po latinski in gerški mitologiji, se razlaga te znamenite podobe ni lotil.

Knabel ¹⁾, kateri je pri razlaganju sekovskih podob nar temniše gerške mitiške basni iskal, katerih gotovo rimski naselniki in noriški podobarji niso znali v kljub visoki izobrazenosti starih Rimljanov, to sliko tako razlaga: „Eine symbolische Darstellung. Ganz oben ruhen zwei mit den Schweifen verschlungene Delphine auf einer umgestürzten Muschel. Rechts und links von ihr stehen zwei gekleidete Kinder und scheinen einen herabhängenden Kranz getrockneter Feigen zu halten. Sie stehen auf zwei Füllhörnern, die sich auf einen geflügelten Kindesgenius stützen, dessen Unterleib in Schuppen, und dann in beiderseits geschlungenes Laubwerk ausgeht, welches er mit den Händchen hält. In einer unterhalb befindlichen Abtheilung schwebt ein Seeungeheuer. Ich halte das Ganze für ein Symbol des Handels mit Seewaren, das als Verzierung an dem Hause eines Mannes angebracht gewesen sein mochte, der dem Corpus negotiantium angehörte, und mit Südfrüchten und andern Erzeugnissen des Meeres Handel trieb“.

Nam se ta razlaga pozdeva v vsem smešna. Ako je to simbol tergovine, kaj nek ima tukaj geflügelter Kindergenius opraviti? Dalje vprašamo: kdo nam zamore iz starih rimskih starin le eneksemplar ribo-lukastega genija pokazati? Stari Gerki in Rimci so res morske pošasti vsake sorte si izmišljevali, — al takošnjih spet nikjer ne najdemo.

Po našem mnenju je podoba ta sestavek iz Višnutove delavnosti. Ako se gori navedenih besed Creuzerovih spomnimo, ktere je o indiški umetnosti izgovoril: „nicht das Schöne wird gesucht, sondern das möglichst Erschöpfende“, tedaj resnico teh besed najdemo v naši podobi popolnoma spolnjeno.

Ravno ta ostroumni izsledovatelj starega sveta še pravi ²⁾: „Unzählige Beiwerke hat jeder ihrer Götter, jedoch keines ist bedeutungslos; jeder Kopf, jeder Arm, jeder Fuss und so fort hat seine besondere Bedeutung, und die ganze Geschichte des Gottes liegt in Symbolen, so, dass wir gewiss die Behauptung wagen können: es habe kein Volk der Erde seine Religion so ausführlich symbolisirt, als das indische ³⁾“.

Ravno to obilnost vlastin nahajamo pri severnih Slovanih, tako, postavimo, ima Shri Rama-Radogost ptica na glavi, spredej človečje, zadej levovo lice, na persih bikovo glavo; na drugih podobah ga vidimo s pticem, s toporo (Streitaxt) kakor Pogoda ⁴⁾, to je Višnu Pagašasana, Višnu-Shama ⁵⁾ ima spredej človečjo, zadej meresčevo glavo, plužno železo v

roki, rog obilnosti, sončne žare ¹⁾ itd. Vse te vlastine so vzete iz raznih avatar Višnuvih, ktere je slovenski duh hotel v spomin raznih djanj in delovanj božanstva v eni podobi zediniti.

Tako tudi v naši podobi vidimo več zaznamkov iz Višnutovih djanj predstavljenih.

V morski pošasti (glej podobo) vidimo zaznamovano luč, vodo in zrak. Lev je znamenje sonca v basnoslovji vsih starih narodov, in sicer sonca v cenitu, v kterem času skor svojo naj večo vročino in neizmerno moč lastnosti kralja zverin na se jemlje ²⁾. Odtod izvira poznejša mitiška povest, da je Višnu orjaša Hiranjakasipu-ta v podobi možo-leva raztergal ³⁾. Že ime Hiranjakasipu, to je, zlatolični, opominja, da je to podoba škodljive sončne moči. Zatega voljo tudi severnoslovanski Pogoda — Radogost ima levovo glavo kot božanstvo sonca, in na noriških kamnih se nahaja več levovih podob z odpertimi lapami. Pod levovima prednjima tacama pa se večidel nahajajo ovnovi glavi simbol Shiva-ta Agrita, kateri je bil predstavnik ognja ⁴⁾. Na sredi pa se vidi Shiva-tova glava, kterege so radi kot starca si obrazovali. Riba in konj sta neptunske živali ne samo pri starih Indih, temoč tudi Gerkih in Rimljanih. Krila ali peroti pa so zmiraj znamenje zraka, ker je zrak prebivališče krilatcev (tičev). Pomen figovega drevesa je nam že Creuzer razložil. Spomenik je brez dvombe grobni — v spomin dvojih ljubeznjivih otrok, ktera na rogovih obilnosti stojita.

Ashvatino listje se večkrat nahaja na noriških grobnih kamnih in sarkofagih. Tako na enem pri Sivnicah iz razvalin tako zvane hajdovske hiše izkopanem sarkofagu se nahajate dve vejici tega drevesa, vsaka s tremi listici ⁵⁾. In zares ni prikladnešega znamenja za spomin dragih mertvih, kakor to drevo, ktero po svoji lastnosti je lepo očitalo daljno življenje po smerti. (Dalje sledi.)

Ogled po Gorenskem.

Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idrii.

(Dalje.)

Od Hotavlj gré pot bolj navkreber. — Malo čez četert ure se okrenemo okol nekega grička, in farni kraj — stara Oselca se nam posveti gori v desni dolini. Malo gremo navzdol in znajdemo se na Trebii, ktera vas je vendar za lučaj deleč od loško-idrijske ceste na desno. Zdi se mi, da tukajšna okolica je berž ko ne tista, od ktere Valvazor v svoji III. knjigi: „Slava krajske vojvodine“ pravi: „Med zapušeni rudniki na Gorenskem so tudi Kontafel in Hudovolš, ne deleč od Poljan pod loškim gospodstvom, ktere je obdelovati dal neki Karnion, ki se je pa bil tako zadolžil, da so mu upniki naposled po pravdi in rzsodbi jame vzeli, in potem taiste po neskušenih rudokopih sami obdelovati dali tako dolgo, dokler tudi oni niso v nič prišli, in tako so te jame od 60 in še več let sem (tedaj od zdaj že pred kakimi 230 leti) k veliki škodi dežele v popoln razpad prišle“. — Uzrokov tega, mislim, ni težko najti. Je namreč, kakor sem že v začetku povedal, okolica oselška silno bogata rud, ker se nahaja tu mnogo bakrene rude, marmeljna in škerlí. Čez vse to pa je na sončni strani oselške doline mnogo starih zapušenih jam, kjer se je nekdej železna ruda kopala in se še vedno kak sled nahaja, ki pa je v presneto terdih pestéh. Verh tega je četert ure nad Trebijo na desnem bregu Poljansice mlin, ki se še dandanašnje imenuje „na Fužinah“, in nam jasno spričuje, da so nekdej tu fužine stale. Škerbno sem pre-

¹⁾ „Schriften des histor. Vereines für Innerösterreich.“ I. 48

²⁾ Creuzer „Symbol.“ I. 647.

³⁾ Naj nikdor ne misli, da terdimo: indiška in slovenska umetnost ste eno, — al to terdimo, da, ker je slovansko basnoslovje enako z indiški, slovanska umetnost ima barem indiški tipus, ker verozakonska umetnost je hči verozakona.

⁴⁾ Mone „Geschichte des Heidenthums im nördl. Europa“ I. 204.

⁵⁾ Asiatic. Research. VI. 462.

¹⁾ Nork „Mythol.“ VII. Theil str. 76.

²⁾ Asiatic. Research. I. 154.

³⁾ Glej podobe pri Muharji „Gesch. der Steierm.“ I. Abbild. Tafel VII., fig. XII., Tafel XVII., Strassgang fig. 3.

⁴⁾ Asiatic. Research. IV. 48, XI. 490.

⁵⁾ Izris tega sarkofaga se znajde v moji zbirki.

gledoval Valvazorja, da bi bil kje kaj od teh fužin zvedel, pa razun omenjenih rudnikov Kontafel in Hudovolš naš slavni rojak nič od tega kraja ne omeni. Toliko bolj me je pa toraj veselilo slišati iz ust častitega oselškega fajmoštra, gosp. Kajetana Hueber-ja posebno za me znamenito novico, katero so našli v nekem starem spisu, da res so bile v tukajšnjem kraju nekaj fužine; ko so pa tū rude pošle, so iskali po hribih novih sledov, in ker so pri Železnikih mnogo rudnin najdlji, se od tod preselili tje. Tako so se bile tedaj od tod preselile fužine v Železnike. Verjetno je to zastran tega, ker stare zgornjo-železniške fužine so se znajdle, kakor sem tudi v popisu Železnikov govoril, v „farjevem potoku“, kamor pelje steza od Oslice čez Leskovca na Železnike, in ravno od „farjevega potoka“ govori tudi Valvazor, da se nahajajo tam stari rudniki, ktere so nekaj obdelovati dali žlahni gospodje Koronini. — Ker so se pa še več stoletij pred Valvazorjem zgornjo-železniške fužine iz „farjevega potoka“ preselile na sedanje mesto, se ni čuditi, če se o vsem tem ne najdejo natanjčni viri. —

Naj o ti priliki omenim tudi nove ceste, ki bo peljala iz Trebije v Staro Oselco. Poprejšna pot tū gor je šla po dolini ob potoku, kateri se je majhno dalje tje do hriba nič več ko sedemkrat prekoračiti mogel. Koliko neprijetnost napravi taka pot posebno po Gorenskem o deževji, ker se mali potoki narastejo urno v dereče reke, ni treba praviti. Šla je potem pot ob senčni strani hriba in bila je silno nerodna, za vožnjo zelo nevarna in sterma, tako, da bi se bil človek, kakor navadno pravimo, lahko „v kolena ugriznil“. Sedanji gosp. fajmošter Hueber so spoznali živo potrebo nove poti ob sončni strani, ker na stari je poleg družih neprijetnost tudi sneg ležal nek po 6 mescov, in kar pričeli so meriti novo pot po sončni strani, in sicer po takih tukavah, goščavi in robovih, kjer si je dozdej le divja zver zavetja iskala. Farani so se le posmehovali in rekli: Da! tū gor bodo lesice se plazile in medvedje koračili, nikdar pak ne ljudje hodili, — al gospod fajmošter se niso dali motiti, ampak se smejali od druge strani — novi bolj zložni poti — in rekli: „le ubogajte in ročno delajte, kmalo bo“; in kaj velja! res je bila v dobrih 6 tednih cela gaz pretergana od Trebije v Oselco. Treba je bilo res kopati in streljati, pa lepa beseda je najdla lepo mesto ter premogla vse. Na čast naj bo Oselčanom sedaj rečeno, da vse so storili, kar so svetovali in želeli gosp. Hueber, in brez vsega odškodovanja prepustili za pot ne le pašnike, ampak tudi njive, čez ktere pot derži. Peljala bo zdaj nova cesta, kjer se namest sedemkrat le enkrat, in sicer na Trebije čez potok prestopi, vès čas po sončni strani skoz pašnike in potem skoz goščavo gori do konca doline, in se tam okrenila nazaj proti Oselci sem. — Tako so po načertu in pod vodstvom gosp. fajmoštra, kateri so pri tem delu mnogo stavbinih vednost razodeli, z lastnimi stroški oselški farani, in sicer v silno kratkem času pretergali več sto sežnjev dolgo novo pot brez vse pule, brez sekucije in brez vsake neprijetnosti. Proti verhu je na ene mesta cesta že popolnoma za vožnjo pripravna; precej sterma bo sicer še zmiraj, pa — Oselca stoji visoko — in le to rečem: kar se koli od ktere soseske pričakovati zamore, je storila ta čez in čez, in je pokazala, kaj dobra volja in združena moč premorete. (Dalje sledi.)

Odkritoserčna beseda

o izurjevanji učiteljev za ljudske in glavne šole.

Da naša mila domovina ni brez izverstnih učiteljev, ki v različnih predmetih pridno napredovavši so precej visoko stopnjo dosegli in si glavo do pleše belili, se v njih čast tukaj brez ovinkov lahko reče. Pa brez dolzega premišljevanja smémo tudi reči, da bi bilo mnogo družih tudi te hvale vrednih postalo, če bi se jim bila lepa priložnost, si potrebnih véd in znanost pridobiti, že v mladosti tako pri-

jazno ponujala, kakor se njihovim šolskim unukom sedaj ponuja.

Oziraje se na današnje šolske knjige lahko previdimo, da ni zadosti, če učitelj samo tri razrede doverši, in potem ravno to druge učiti hoče. Mora noč in dan misliti, kako bo to in uno učil, da bode dober sad obrodilo, — in večkrat se pri vsem trudu in vsi dobri volji zmoti, ker prave korenine jezika in drugih znanost o tej meri ne pozná, kakor bi jo razumeti imel. Skušeni možje takih šol omilujejo mlade leta, v katerih bi si bili lahko obilnih zakladov za svoje današnje potrebe prisvojili. Odkritoserčno zdaj sami terdijo, da je za razlaganje šolskih predmetov več potreba od samega 3. razreda. To je tudi gola resnica! —

Pravo znanost nemškega in slovenskega jezika si človek vlasti le v višjih šolah, kjer se ne veleva samo: „tako in tako naredite!“ marveč: „zakaj tako in ne drugače?“

Tū se mu še le razjasnujejo vse reči natanko, kar je pa takemu možu, ki druge o tem izuriti hoče, neobhodno potrebno.

Tudi bo vsak pameten človek lahko prevedel in poterdil, da taisti, ki druge uči, sam še kaj več znati mora. Ravno to je tudi vzrok, da so nekteri učitelji naših glavnih šol malo čislani od drugih uradnikov, dasiravno so ž njimi v eni red deržavljske časti postavljeni. Snidejo se včasih v družbi izurjenih in učenih mož, in ni se malokrat primerilo, da se hočejo skazati, pa v pomanjkovanji temeljitih vednost jo globoko zablodijo.

Na izglednih glavnih šolah imajo gospodje učitelji tudi večje stroške od drugih učiteljev glavnih šol. Odkod pa ta napaka? bo marsikteri vprašal! Bom ti koj povedal.

Na take šole postavljajo le take učitelje, ki so si več vednost pridobili in to mesto z dobrim vspehom opravljati zamorejo; slabeje ko je šola plačana, toliko manj je tudi čislana od ljudstva, ki tako šolo manj obraja. Zadnji čas je tedaj tej krivici v okom priti in učitelje vsih glavnih šol enako plačevati. Pa preden se to zgoditi zamore, morajo vsi taki učitelji biti, da se eden družega v vednostih in metodiki nič kaj zelo ne vstraši. Potem bo še le smel ta in uni vprašati: zakaj da so moji dohodki slabeji? itd.

Ako natanko pretehtamo nam znane pripravniške šole, v katerih se mladenči pripravljajo za učiteljski stan, in ako hočemo resnico govoriti, moramo reči, da bo treba boljih, in da v vsi osnovi bo treba marsiktere preuredbe, ktera se bo toliko lože vpeljala, kolikor bolj se bo skerbalo za boljo plačo ljudskih učiteljev, za katero si sl. ministerstvo nauka po svojih šolskih oblastih močno prizadeva.

Naj bo djanskemu učitelju pripušeno tukaj svoje misli razodeti, ne, da bi hotel šolskim gospodom oblastnikom kaj novega povedati, ampak le to reč pretresti za občno spoznanje tudi drugim, katerim je mar za ljudske šole.

Pred vsem je živa potreba, da bi se ustanovilo seminšče, v katerem bi šolski pripravniki vkup stanovali. Deželi bi toliko ne presedalo, v ta blagi namen kakih 100—200 forintov na leto namesto štípendij v plačo sobivališa dovoliti, in pripravniki bi se s posteljami in drugimi malenkostmi že sami preskerbeli. Vodja realne šole naj bi bil vodja tega seminšča.

Prihodnji učitelji ljudstva so gotovo vredni, da se deržava in dežela na-nje skerbno oziruje, in če imajo druge seminšča svoje dobro, bi jo gotovo imelo tudi seminšče pripravnikov za ljudske šole. Ni mi tedaj treba na dolgo in široko razkladati te velike koristi; misliti je le bolj na to, kako bi se ti napravi naklonila potrebna pomoč. Pomoči te pa najti, zlasti v večjem mestu, bi ne bilo mogoče, ako bi se to le s terdno voljo počelo. Dobrotnikov in prijatlov šol se nikodar ne manjka, — tudi bi gotovo marsikdo v svoji oporoki (testamentu) se blagodarno spomnil tacega seminšča, in kapljica za kapljico bi pretekla na dobro taki ustanovi, v kateri bi bivali šolski pripravniki in se oskerbovali s potrebnim živežem-

Al, ljubi prijatli, povejte nam: kdo dela take ugovore? Gotovo nobeden drug, kakor tak, kateri misli iz te bratovšine stopiti ali je že odstopil, ker mu je od kake druge strani prav na dušo govorno bilo, naj raje stopi v drugo asekuracijo, pri kateri ni vseh teh sitnost.

Če graška asekuracija ne izplača vse škode na enkrat, ima svoje dobre namene, ne za se, ampak za pogoreleca in za vso deželo, ker skerbis tem, da si pogorelec pohištvo spet izzida, da ne zapravi povračila kako drugač, da nazadnje ne gré prejeti dnar rakom žvižgat, hiše pa tudi ni. Tudi tisto goljufijo odvrča ona, da bi kdo tako rekoč pokradel asekuracijo premoženje s tem, da kakošno poderto, nič vredno poslopje drago asekurira, potem jo pa sam zasmodi, povračilo pobaše in podertijo zapusti.

Kdor kaj tacega misli, tak bo res pri graški bratovšini „rajtingo brez birta delal“ — tak naj gré le kam drugam!

Kar se tiče ložjega vplačevanja zavarovine, katero se hvali pri družih asekuracijah, je o tem le en razložek, in ta je tarifa, ki ni vsako leto enaka pri graški družbi. Pri družih asekuracijah je tarifa stanovitna in se plačuje naprej; pri graški družbi je tarifa spremenljiva in se odmerja potem, kolikor je čez leto za požare povračil se izplačalo in je deležnikov bilo. Kolikor manj je požara bilo in več deležnikov v bratovšino zapisanih, toliko nižja je tarifa.

Pri družih asekuracijah mora gospodar plačilo natanko odrajtati tisti dan, kateri je zato predpisan; pri graški pa ni taka sila. Graška sklone svoje asekuracijo leto konec mesca listopada vsako leto, — al še 4 mesce potem, to je, do konca sušca družega leta je čas tarifo odrajtati; in če se nesreča primeri, da pogori, se poverne gospodarju vsaka škoda. —

S tem, mislimo, smo to reč tako razjasnili, da vsak sam lahko sodi, kje štajarskim, krajnskimi in koroškimi gospodarjem naj bolje kaže se zavarovati. Če jim še povemo, da graška asekuracija že tolikšno zaupanje vživa, da ima okoli 70 milijonov zavarovanih, in da se z več deležniki zmiraj bolj znižuje letna tarifa, menda ne bo noben gospodar se dolgo obotavljal, h kateri asekuraciji, kar zavarovanje pohištva vtiče, naj pristopi.

Naj bi to vsi naši gospodarji dobro prevdarili, in naj bi vsak svoje sosede in znance o tem podučil in tudi take k zavarovanju pridobil, ki so še zdaj zanikerni se umikovali vsaki asekuraciji — gotovo bo tarifa, ki je že zdaj eno leto k drugemu naj nižja, kmal tako nizka, da bo za sto goldinarjev zavarovane vrednosti le celó malo krajcarjev znesla.

Kaj tacega ne more nobena asekuracija doseči, kakor le naša domača bratovšina!

Starozgodovinski pomenki.

Sveto indiško figovo drevo in njega pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Višnuta, rastečega iz Ashvate, vidimo še krilatega. Že Indi so si Višnu-Kršnata s kriloma mislili in ga pod to podobo častili kot božanstvo zraka ¹⁾. V starejši véri Indov je božanstvo zraka Indra z Višnutom enako in že pri Amarasinhu se nahaja priime Višnuvo Ubendra, aëris

¹⁾ Asiatic. Research. IV., 48, XI. 490.

frater Dei Indri, dei aëris frater ¹⁾. Pozneja basen mu je dala boga vetrov Vaju-ta — Maru-ta za sina in Marutu še, razun priimena Vaju, priimek Dagadi, to je, po Paulinu aër, halitus, aura (zrak, sapa), katero ime tudi nahajamo v severnoslovanskem basnoslovju, kjer se Dogoda veli „bonae aurae largitor (delitelj dobre sape)“ ⁴⁾. Tako razumemo mi to podobo, zakaj naša podoba ima peroti.

Od roga obilnosti smo že govorili, in tega roga nismo našli samo v rokah Višnu-Džaganata, temuč tudi v rokah severno-slovanskega Svetovita. Ravno ta pomen ko riba ima tudi luštura (Muschel) in se tudi nahaja v indijskih pagodah kot vlastovitost Višnutova ²⁾.

V steni Hausenbihlerjevega mlina v Verbji v vasi blizo Žave (Sachsenfeld) ne deleč od Celja je kamen, na katerem nahajamo venčanega orla ³⁾, listje ashvatino in krilatega ribo-konja z lušturo vred. Venčani orel se tudi najde na darivnih posodah (Opfergefässen) obotritskih ⁴⁾. Delfina, ktera sta verh podobe vpodobljena, tudi spadata v častje Višnuta-Varuna, boga morja, kterege spet severnoslovansko božanstvo pozna pod imenom Barina. Ime Varuna se izpeljuje iz korenike var, fließen, teči; v slovanskem jeziku imamo besede iz te korenike in sicer bara palus, močvirje, tudi bereg.

Misliti bi se dalo, da ta alegorija ni druga, kakor kinčarija, ako bi na Koroškem spet važnega spominka ne našli ⁵⁾, kterege prednja stran nam kaže krilatega mladenca, rastečega iz figovega drevesa, leva pa v ročki tičečo tertó, kraj ktere dva risa sedita. Prava stran tega važnega monumenta pa ima spet tertó grojzdja polno, ktera je v ročko vsajena. Kraj tertó zobleta dva kavrana, in kraj ročke spet na eni strani vidimo risa, na drugi psa.

Znal bi kdo te podobi na pravi in levi strani spominka za Bacchove vlastitosti razložiti, al kavran in pes pričujeta, da je ta spominek v čast Shiva-tu posvečen in postavljen bil, ker ris je tudi njegov vahar (indiška beseda Träger) in se zatega voljo veli risojahač, der Tiegerreiter, tudi psa ima kot Samavart — Varavart — Vratislav, in kavrana ⁶⁾, kavko, znamenje duš mertvih, katerih sodba je njemu izročena. Da je tudi tertá njemu posvečena, smo že čuli. Grojzd tudi ima severna Siva ⁷⁾, ktera še se poleg tega tudi nahaja z mačkino glavo izobrazena, enako indiški Shivi-Bhavany, ktera na mački jaha ⁸⁾.

(Dalje sledí.)

Ogled po Gorenskem.

Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idríi.

(Dalje.)

Vernimo se sopenet k prvemu predmetu nazaj.

Nad Trebijo se prestopi cesta, ki je dozdej vés čas na desno ležala, na levo obrežje Poljanšice, in tik ob hribu in vodi, ktera šumeče bobni čez skalovje v globokem tečaji, gremo prot Žiru gori. — V kaki dobri uri se dospé na verh, kjer se razprostré žirovsko polje. Kmaló se gori v desnem kotu posveti farna vas Žir, na levo pak se zopet dve dolinici odprete našem očém. Perva derží proti Verhu in naprej proti Logatcu, druga pa proti Zavracu in zopet naprej proti Logatcu, pa tudi proti Podvelbu v Ipavo, kamor se nek pride od tod v kakih 6

¹⁾ Amarasinha str. 17.

²⁾ Bohlen „Das alte Indien“ I. 214. Matsja purana pri Duboisu v bukvah: „De quelquesuns de primi pax artioles de la Theogorie des Brahmes“ str. 119.

³⁾ Posnema tega kamna se znajde v moji zbirbi.

⁴⁾ Massiny „de Diis obotrit.“ fig. 44.

⁵⁾ Tudi posnema tega spomenika se znajde v moji zbirki plastiskih obrazov iz noriških kamnov.

⁶⁾ Creuzer „Symbolik“ I. 590.

⁷⁾ Mone „Gesch. des Heidenth. im nördl. Europa“ I. 202.

⁸⁾ Ward „History of the Hindu“ I. 182.

urab. Pripovedovalo se mi je, da sedanja loško-idrijska cesta v začetku ni bila pomerjena tako kakor je sedaj napravljena, ampak bila je pomerjena naravnost od Žira proti Zavrčcu in Ipavi. Ognila bi se bila tako dveh silno hudih klancov ta in unkraj Idrije, na Razpotjih in proti Černemverhu, in tako bi bila gotovo za gorensko stran v posebni prid. Pa delalo se je zopet od druge strani, naj bi Idrija ne ostala v stran, kar se je tudi resnično dognalo v škodo Gorenskega, ker zavolj omenjenih hudih klancov se mora vsa teža voziti, ali saj se raje vozi okoli na Ljubljano.

Okolica žirovska je precej močvirna, in bolj ko kateri drugi bi ji bila morebiti priporočati drenaža.

Kmalo prekoračimo precej odprto polje, in potem ko smo zopet Poljansico prestopili, se znajdemo v Žiru. Tu se ne vidijo ravno nobene posebnosti. Imel bi sicer nekaj pohvaliti, ker bi pa tudi lahko nekaj grajal, naj se lepo pobota z nelepim — in podam se naprej proti Idrii.

Prec za Žirom gré cesta skoz neko ožino, ktera se sicer kmalo odpre, pa le za malo časa. Kmalu gori pri nekem mliou se zopet dolina stiskati jame, in pelje nas zdaj po taisti naša pot navkreber precej deleč. V kakih treh četertinah ure dospemo od Žira na verh te doline in zdaj gré cesta po temenu gričev sem ter tje. Svet je sicer precej odprt, vidi se deleč okrog, vendar ne družega, kakor deloma obraščeni verhunci, deloma goli griči in ledine. Le tam pa tam se vidi tudi ktera hiša. Ker pa cesta precej navzdol visi, smokmalu na koncu te višine in znajdemo se na verhu Razpotij. Tukaj se odpre našim očem velika globočina, in mejijo se tri doline. Ravno nasprot je dolina Kanomna; skoz desno se nam odpre pogled v sosedno Primorsko, v katero se tudi reka Idrišča razliva, iskaje svoje sosedinje Soče, da bi z njo združena se peljala proti jadranskem morji; naravnost doli v globočini pak se nam posveti ob reki Idrišci farna vas stara Idrija. — Tretja idrijska dolina je še skrita.

Pri neki kerčmi se nagne pot navzdol in pelje nas deleč okoli sem in tje prot ravnini. Idrijska dolina, ki leži na levo, se nam dolgo noče popolnoma pokazati; še le se dobro odpre, ko smo etaro Idrijo na desno v dolini pustivši se prot Pristavi obernili in jo zagledali. So tú neke hiše, kjer se namreč v ravnino pride. Pri Pristavi se reka Idrišča prestopi, in pelje nas zdaj pot po ravnini ob levem obrežji naravnost gori proti Idrii. Kmalu se sicer zagledajo na desno ceste stare jame, na levo reke pa černo obzidje, kjer se ruda žge in topi in cinober pripravljajo, Idrijo pa nam dolgo zakriva okrogli griček, na kterege temeau ponosno kraljuje cerkvice sv. Antona. Pod taistem se že znajde ob cesti nekaj družih cesarskih poslopij, med drugimi tudi stražarnica in tudi že druge hiše, unkraj reke pak se vidi cerkvice sv. Križa, ki se znajde v sredi pokopališča. Lahko zapazimo od deleč na taistem med drugimi lepimi spominki tudi visoko piramido, ktero je postavila država na gomilo tistih sedemnajsterih marljivih rudokopov in skerbnih nadčuvajev, ki so ob nesrečnem požaru v jami leta 1846 3. listopada sklenili življenje svoje v dopolnovanji svoje težke dolžnosti in bratoljubja. (Glej „Novice“ IV. tečaj, list 46.)

(Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 24. aug. — Okoli 8000 vagánov pšenice in 10.000 vag. koruze je bilo ta teden tú prodanih po ceni poprejšnega tedna: pšenica vlaška po 5 fl. 15 do 25 kr., pančovaška po 6 fl. do 6 fl. 15 kr., bečkereška po 6 fl. 30 do 40 kr., beška po 6 fl. 40 do 45 kr., koruza po 3 fl. 5 do 10 kr., soršica (napolica) po 4 fl. 15 do 20 kr., ječmen po 3 fl. do 3 fl. 6 kr.

Iz Karlovca. Pretekli teden se je 1500 vagánov beške pšenice, vagán po 6 fl. 54 kr. v Ljubljano prodalo;

tudi vlaške pšenice se je nekoliko po 4 fl. 40 do 4 fl. 50 kr. spečalo; za druge žita pa ni bilo kupca.

Iz Pešta. Ogeršično olje sirovo veljá cent 35 fl. 30 kr. očiščeno 38 fl. 30 kr. Ogeršica po 7 fl. 45 do 8 fl. 15 kr. vagán. Loj valaški 35 do 36 fl., naj bolja sorta po 37 do 38 fl.; salo 42 do 45 fl. Ježice naj bolji sorte lanske po 8 fl. 45 kr. do 9 fl., predlanske po 8 fl. 30 kr., potašelj plavkast po 15 fl. 15 do 30 kr., beli po 19 fl., vinski kamen rudeč po 29 do 31 fl., bel po 32 do 33 fl., vosek po 104 fl., letošnje češplje (slive) po 8 fl. 15 kr. v žaklji, po 8 fl. 30 kr. v sodcu.

Iz Roča v Istri 26. aug. — Razglasite ljube „Novice“ žalostno prigodbo prijatlom nesrečnega dr. Dragovina. On, rojen Pazinec, je pred 10 dnevi v mojo faro prišel za zdravnika. Tolažil je prestrašene prebivavce, kateri od 11. julija do danes 140 rojakov milo pogrešajo, in pogumno se je obnašal. Na dan s. Jerneja je šel obiskat bolnike v bližnje soseske, je prenočil pri g. fajmostru Juvan-u v Dragúci, včeraj jutro pa ga je suha kolera napadla. Po znamenjih je prec spoznal, da smerti ne odide, se lepo z Bogom spravil in opoldan včeraj je sklenil. Naj v miru počiva! — Tudi v Sušnjevici in okoli Buzeta hudo razsaja kolera. Drugod pa le tam pa tam kterege napade. — Letina bo od Učke do Kopra komaj srednja. Grojzdja ni obvarovala ne limova voda, ne lug, ne druge perila. Po njem je — in vino bomo tudi za prihodnje leto delali iz brinja, kakor smo ga za letošnje. Bog vam daj več zdravja, kakor ga imamo mi. Urban Gollmayr, fajm.

Od Zidanega Mosta 26. augusta. Nekoliko dni na južni štajarsko-krajnski meji za ozdravljanje nemile kolere bivajoč hočem Vam tudi iz tega kraja nekaj povedati, pa ne samo od kolere — od ktere sploh se preveč govori — temoč tudi od drugih bolj zanimivih stvari. Krajino, ktero „pri Zidanem Mostu“ imenujejo, je tisto obrežje, kjer bistra Savina, od Štajarskega privalivši se, tamnozeleni Savi se pridružuje in z njo meša. Malo pred tem vtokom sozidano je dvoje kamnitih mostov čez Savino, kterih eden, in sicer manji pa stareji, je za občno rabo, noveji pa večji napravljen je le za železnico. Kdor je po tej krajini pred nekoliko leti potoval, pa jo zdaj ogleduje, čudi se jako imenitnim premembam, kakoršnih tukaj dan današnji nahaja. Prej je peljala ozka okrajna cesta poleg savinske obali, tikoma visokih gorá in stermečih pečin; vladale krog ste samota in tihota, in čulo se je le šumenje valov in veršenje vetrov; visoko po nebotičnih verhovih letali so v sinjem zraku kavrani in jastrobi, ter kričali za hrano in plen.

Minulo je nekoliko let — pa lej, kakšina prememba! Po krasni železnici memo dereče Save in bistre Savine derdrajo gromoviti vozovlaki noč in dan; tisuč in tisuč centov blagá pripeljuje se od raznih krajev, in nebrojni popotniki in cele armade vojakov vozijo se kakor po krilatih vozéh. Na bregovih teh združenih dveh rek stojé pa lep kolodvor, potrebni hramovi in hiše in hišice za mnogo ljudi, ki tukaj zdaj bivajo, delajo, tergujejo ali sploh življenja svojega se veselé.

Proti jugo-izhodni strani delajo tudi železnico na levem bregu Save do Zagreba. Trudi se pri tem opravilu blizo 900 delavcov. O hudi vročini, kakoršna je že delj časa, delajo ti pridni ljudje neprenehoma, da jim pot teče po vžganim obličji.

Ob tem času pa ni prazna valovita Sava; široke ladje in dolgi tombasi plavajo po nje smaragdini poveršini, ter nosijo iz Banata in drugih krajev marsikaj gradiva, žita, vina in raznega blaga sploh do sem, kar tukaj ostaja ali pa dalje se pelje na mnoge kraje svetá — da kratko povém: mergolí pa živí zdaj tukaj vse, in pridni Krajnci in marljivi Štajarci gibljejo in vedejo se na skupni meji, da je veselje gledati jih.

To je prav lepo, pa kaj pomaga vse to, ker zdaj tista ljuta kolera tako hudo gospodini, da noben človek ni

Starozgodovinski pomenki.

Sveto indiško figovo drevo in njega pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Že Indi so obrazovali svoje božanstva z glavami njihovih zaznamkov, — tako Višnuta pod podobo leva in meresca¹⁾, Shiva-ta z bikovo glavo, in so ga imenovali zatega voljo Sharngin²⁾ cornutus, rogat, in ime Ragonius³⁾, katero v rimskih napisih nahajamo, ima basnoslovski razlog. Rog se tudi veli Shringa. V slovenskem jeziku je Sh odpadlo, od tod rang, rog, in pomeni prvotno das Spitzige, zato roženj, rožen (pohorski raženj) der Spiess. Tako koroški spominek poterjuje, da je sekovska podoba izraz Višnutovega častja, in nikjer ni kakšna alegorija brez vsega pomena. Če hočemo plastiške podobe noriških spominkov po postavah umetnosti presojevati, spet pogrešamo te lastnosti, ktere manjkajo že indiški umetnosti. V obrazih gerške umetnosti se povsod vidi čedna postava trupla, krepke mišice, povsod soglasna razmera. Pokaže se nam na prvi pogled globoka znanost v uredbi mér. Lica božanstev se odlikujejo po lepoti. Nasprot na podobah noriških spominkov nikjer ni ostrosti risanja in postavnosti v uredbi figur. Kaj podoba pomenja, to še le iz atributov zvemo, v licu ali postavi ni nikjer visokosti ali uzvišenosti izražene.

Med sekovskimi spominki se rimski na prvi pogled spoznati dajo. Ne samo lepše in tanše izdelani material očituje rimskega početnika zdajci, temoč tudi cela podoba, v kateri so forme anatomske resnične.

Posebno glave dokazujejo to različnost. Glava Rimljana ima visoko čelo, podolgovat obraz, nekako orlov nos, kraj jabelk baruse (mustače, berke), tudi brada je obrašena. Glave domačih oseb pa očitujejo čisti značaj obrazov, kakor ga še današnji dan v pohorskih, koroških in kranjskih planinah nahajamo. Obraz je bolj stisnjen (gedrungen) kakor dolg,

glava se bliža štirivoglasti podobi, in dolgost lica ni tako znatna, kakor širokost. Nos ni tako dolg kakor daljina od njegovega konca do brade, malo pripognjen. Izmed teh so večidel možke podobe brez berk, le pod nosom imajo baruse, kar je spet značajna vlastovitost starih Slovanov. Lasje se vidijo gladki, po čelu viseči.

Kako vse drugači so pa rimski in gerški pisatelji popisali postave Keltov. Oni so svoje lasé od čela proti temenu gladili, da so bili na videz kakor Satiri in Pani. Njihove brade so bile tako obraščene, da Diodor od njih pravi: kadar pijejo, spuščajo pijačo skoz brado kakor skoz kakošno cedilo¹⁾. Na glavi so nosili medene šišake z visokostoječimi kinčarijami iz rogov, ptičjih obrazov in štirinožnih žival. Njihovi škiti so bili visoki, pobarvani in kraj boka je visel dolg meč. Nekteri so nosili oklepe (Harnische) iz železnih ring²⁾.

(Dalje sledi.)

Ogled po Gorenskem.

Poljanska dolina in pot skoz njo proti Idrii.

(Konec.)

Polagoma se okrenemo okoli grička sv. Antona, in razgerne se našim očem v desni dolinici prijazno mesto Idrija. Na koncu gori ponosno stoji grajščina, iz ktere srede mali stolpiček v zrak molí; pod gradom pa se po celi dolinici razprostira mesto, v ktereга sredi stoji farna cerkev sv. Barbare in sv. Ahacija. Žal mi je bilo, da so me okoljšine zadrževale, da nisem mogel dospeti vsled mojih želj poprej v Idrijo, ko še le sv. Ahacija jutro, ko je ravno mogočno bučenje zvonov farne cerkve k sv. maši vabilo, ktera se vsako jutro služi za srečo v podzemeljskih jamah. Od vsih strani so praznično oblečeni ljudje proti cerkvi hiteli, v tem ko so eni marljivo veje vsajali ob potu, kjer je imela procesija iti. Tudi jez sem se napotil z drugimi vred proti cerkvi, in prvo kar mi je tu dopadlo, je bilo kaj lepo obnašanje rudokopov v cerkvi. Kakor ukopani in vsi zamišljeni so stali mirno v natlačeni cerkvi, in brati se je moglo na prvi pogled iz resnobnih blelih obrazov smertna nevarnost, ktera tem ljudem noč in dan pri njih težavnem delu v podzemeljskih jamah proti.

Tudi prijetno čveteroglasno slovensko petje mi je zlo dopadlo, ki se je vjemalo kaj dobro z mogočnim glasom orgel in se lepo odmevalo po cerkvi.

Ogledoval sem pozneje vse, kar je bilo ravno lahko viditi; šel okoli poglavitnih jam, vidil kje rudokopi ven in noter hodijo, kje rudo na dan spravljajo; tudi tisto mašino sem ogledal, ki je uno leto, ko je bilo toliko vode v jamo priderlo, jo ven pumpala; se vé, da danes je vse stalo in praznovalo. Če bi bil kter drug dan tukaj bil, gotovo da bi se mi bilo vse natanko razkazalo, tolikoveč, ker sem od omike in prijaznosti tukajšnjih prebivavcov, posebno nadčuvajev (Huthleute) že popred slišal in se tega tudi sam prepiral.

Od jam in družih posebnost ne morem tedaj ravno govoriti; želeti pa je, da bi nam kateri ondotni rojak enkrat po „Novicah“ prav natanko in obširno popisal ta po vsem svetu sloveči kraj, kakor je nekdan bil, in kakor je zdaj, ker od svojega rojstnega kraja vé človek nar bolj natanko govoriti. Od procesije pa vendar nekoliko povém. Proti deveti uri zjutraj je prišla od grada doli po tergu proti farni cerkvi knapovška godba; za njo se je nesla knapovška zastava in potem so sledili vsi rudniški in sodnijski vradniki v nar lepši opravi, enolično opravljeni (uniformirani) jamski nadčuvaji in dolga dolga versta rudokopov. Zdaj je bila slovesna velka maša, ktero so služili visoko-

¹⁾ Diodor V. 28 confer. Livius XXXVIII. 17.

²⁾ Diodor V. 30.

¹⁾ Pierer „Universal Lex.“ I. 128.

²⁾ Amarakosha glej pod to besedo.

³⁾ Apian „Inscript.“ CCCX. Apian je napis izpisal iz nekega kamna v steno cerkve sv. Marka v Rimu vzdanega. Lucius Ragonius (primeri staročesko historičsko ime Rohon) Lucii filius je bil tovarš čete Hadrianove XIV.; in od cesarja Komoda obdarovan z vojaškimi darovi, kakor v napisu stoji. Spominek mu je postavil prijatelj Antius Ennius Sergianus. Po takem je prišel kot noriški vojak v Rim v posadko. Ta okolščina razjasnuje, kako so se čisto slovenske imena razplodile po rimskem svetu. Ker so bile nježne, kakor, postavimo, Tertulla, Tertullina, so se jih prijemali tudi neslovenski stariši in svojim otrokom pridevali. Naj se torej najdejo v Afriki ali kjer koli, kakor dolgo si jih ne more noben drug narod prisvojiti s temelji terdnimi, tako dolgo jih spoznavamo za slovenske. Akoravno stari Rimljani niso imeli koledara, v katerem bi imena zapisane bile, kakor so pri nas imena svetnikov, je vendar potov zadosti bilo, po katerih so do njih prišli. Razun tega v dobi 400 let se dosti na svetu spreminja, in tako tudi so Noričani znali priti v vse strani rimskega sveta kakor vojaki, obertniki, umetniki itd. S terdenji, da imena so rimske, ker tudi v Rimu se najdejo, se naši nasprotniki torej na slabe noge postavljajo. Ali znali bi drugi terditi, da te imena so se zaplodile po ljudeh, kateri so znali od unkraj Karpatov perve domovine Slovanov — v rimske dežele priti, in v vojaško službo stopiti. Takošnemu terdenju se zoperstavljajo gore, reke, mesta in dosti družih reči s slovenskimi imeni. Zavoljo oblike „Ragonius“ primeri način pisave Ragandone, polatinčeno ime slovensko-rimske postaje pod rogato goro po nemški Donatiberg, po kateri sta pod njo ležeci terg Rogatec in iz nje tekoča rečica Rogatnica ime dobila. Ker, kakor frižinski pismeni spominki pričujejo, so stari Slovenci ljubili rhenizme, so tedaj izgovarjali ragant namesto rogat, zato je latinsk uradnik napravil Ragandone. Primeri imena Bregant, Trabant, Marant itd.

častiti gosp. dekan J. Reš, obdani od mnogo duhovščine, ki se navadno ta dan vsako leto od sosednih krajev v Idrii snide. Na koru se je spevala izverstna maša, spremljena od orgel in šumeče godbe (vedenje obedvojega vse hvale vredno), v tem ko je od bližnjega griča glavne opravila in dela presvete daritve poveliceval in naznanoval mogočni strel. Po sv. maši se je pričela procesija, dasiravno jo je slabo vreme zlo overati žugalo. Navadni red je pričela šolska mladina in za njo rudokopi, nadčuvaji in godba. Okol Narsvetejšega in duhovnikov so stražo delali uniformirani in oboroženi jamski ognjočuvaji, za temi pa so šli pevci, vradoiki in oddelk uniformiranih lovcev, ki so tudi po slednjem blagoslovu prav dobro streljali. Procesija je šla k jamam sv. Barbare, sv. Terezije, sv. Ahacija in potem memo farovža gori h kapelici sv. Janeza pod gradom, kjer je bil zadnji blagoslov, in od tod nazaj h cerkvi.

Popoldan po slovesnih večernicah je bila na nekem vertu, imenovanem „na zemlji“ ljudska veselica, godba in strelanje v tarčo, in vidilo se je tu mnogo gospodov med veselo družbo. — Na večer je bilo še precej živo po ulicah in tudi po gostivnicah, in mislil sem si, juter bo marsikter rudokop naredil tako imenovani „blau“, pa „leni pondelj“ se menda tu malo pozná, zakaj ko je v prvem svitu družega dneva veliki zvon s stolpa sv. Barbare zabrenčal, so že hiteli tudi delavci s svojimi jamskimi lešarbami od vsih strani marljivo k svojemu nevarnemu delu pod zemljo.

Tudi meni je bil čas mojega bivanja v Idrii pretekli, in še ko so urni rudokopi skupaj proti jamam hiteli, sem se napotil po ravno popisani poti zopet proti svojemu domu, želječ Idrii vseskozi „dobro srečo!“ J. Levičnik.

Odkritoserčna beseda

o izurjevanji učiteljev za ljudske in glavne šole.

(Dalje.)

Kdo naj bi se jemal v pripravniško šolo?

V to šolo naj bi se jemali: 1) le taki pripravniki, kateri so saj 4 razrede gimnazija ali pa nižjo realko z dobrim uspehom dokončali; 2) naj manj bi mogel vsak biti 18 let star; 3) obnaša mladenca bi mogla biti lepa in človek zdrav in terden.

Kako živetje naj bi se med njimi vstanovilo?

V semenišču naj bi vladal strah božji, pa ne strah vodja. Vodja pripravniške šole bi mogel biti izgled modrega hišnega očeta, ki s semeniščani kakor s svojimi sinovi resno sicer, pa ljubeznjivo ravna. Mladeneč, ki se pripravlja za učiteljski stan, če je lih reven, ni suženj, in vodja ni paša. Kjer ni med učitelji in učenci prave ljubezni, oterpne veselje za uk, in kjer veselja ni, ni prida za šole.

Nad tem, kako se mladenec doma vede, je pri izreji veliko veliko ležeče. Prihodnji učitelj se mora v vsem nekoliko otesati, da si prisvoji tisto obnašanje, katero se dan-današnji terja od vsacega omikanega človeka. Zarobljenec je sedanji čas ne bo deleč pripravil; sama šola ne more mladenca otesati, tudi samica ne, pri kateri stanuje. Če je za kateri stan seminišč potreba, jih je gotovo potreba za pripravnike ljudskih šol.

Koliko naj bi se učilo v pripravniški šoli, in koliko časa?

Ta šola bi sicer imela 3 leta terpeti, pa pri nas bi se dala morebiti že v dveh letih končati; en oddelk bi bil c. k. semeniške šole prvi tečaj, drugi c. k. semeniške šole drugi tečaj (k. k. Lehrerbildungsanstalt 1. und 2. Jahrgang). V prvem tečaju naj bi se učil: Verozakon in obredi (Ceremonien) na teden 2 uri; naučna osnova (Unterrichtslehre) 2 uri; nemški jezik 2; slovenski jezik 2; branje 2; lepopisje 1; računenje 2; zemljomerstvo 1; risanje 2; zemljopisje (zunajnih držav) 2; dogodivščina (austrijan-

ska) 1; prirodopisje (živalstvo in rastlinstvo) 2; naravoslovje (ven do mašin) 2; antropologija in psihologija 2 uri. Kandidati se urijo v metodiki do drugega razreda, in imajo konec leta preskušnjo iz vseh teh učnih predmetov.

V drugem tečaju naj bi se učilo: katehetika 2 uri na teden, detovodstvo 2 uri; nemški jezik 2; slovenski in staroslovenski jezik 2; branje (metodično) 1; lepopisje 1; računenje 2; zemljomerstvo 1; risanje 2; zemljopisje (Austrije) 2; dogodivščina 1; prirodopisje (rudinstvo) 2; naravoslovje 2; psihologija 2; logika 2; sadjoreja 2 uri.

Konec leta so pismeno in ustmeno preskušnje čez oba tečaja, ki bi pri številu kakih 10 kandidatov čez 14 dni terpele. (Konec sledi.)

Prošnja zastran „Drobtinice“.

Kakor so častiti bravci v listu 68 „Novic“ brali, so prišle „Drobtince“ zdaj meni v vredovanje. Prosim bi mi torej bilo ljudomile pisatelje slovenske, naj bi blagovolili, domovini v prid, v tem dobrem delu po moči me podpirati. Ker so to pa že obilo storile besede slavnega vredništva „Novic“ v 60. listu, in visoko častitega gospoda kanonika Rozmana v 68. listu — za kar se priserčno zahvalim — bo zadosti, da samo to le še prosim:

1. da mi vsak častitih gospodov slovenskih pisateljev kolikor toliko pripomore. Nikar, da bi mislil kateri: „tvorine bo od drugod še več ko treba doteklo“. Bolje preveč ko premalo; bolje prihraniti za prihodnji tečaj (ko bi že preveč hodilo), kakor še le iskati, ko bi letnik menil že na svetlo priti.

2. Drag mi bo sostavek vsakega, kterega si bodi obsega, ker imajo „Drobtince“ več oddelkov; zakaj želim, ne le duha poprejšnih tečajev temu letniku ohraniti, temuč ga tudi po dozrajnem redu vverstvovati. Drago mi bo torej, kar pride: kaka govorica, kak poduk, zgodba, basen, prilika; bodsi vravnana za stare ali mlade, za v šole ali za polje, v prosti besedi ali lični pesmi za v cerkev, dom ali zelen gaj. Gerlični glas je Slovencu bil in bo prijeten.

3. Pogled v nekdanje čase Slovenca tudi kaj veselí; rad zvé, kako je kaj svoje dni bilo, kako se je to ali uo začelo. Vse ljubi mi bojo torej zgodovinski spisi kakega slovenskega kraja, kake cerkve, sosebno če je bila ali je še romarska ali samostanska. Ze kratek načert se bo vse prijazno sprejel, in na svoje mesto porabil: „Zerno k zernu dá pogačo“.

4. Nahajajo se na Slovenskem kjer bodi učeni možje — vsi prilični, s peresom domovini služiti, pa so tihi, in se bojijo (sosebno kar je bolj postarnih), kakor pravijo, s svojo slovenšino na svetlo. Prosim take učene: dajte svojo luč svetiti; samouku v slovenšini nihče ne sme zameriti (in modri ne bo zameril!) ako njega slog ni zavsem slovensk. Errando discimus. — In h koncu prosim

5. da se berž ko berž mi pošlje, kar se je namenilo za „Drobtince“. Nenadoma mi je prišlo to delo v roke, torej je treba hitre pomoči, da se posamezni oddelki razredijo in razmerijo, ter vse naravná, da pride prihodnji tečaj teza letnika o pravem času na svetlo.

Ako kozarec vode — telesno in toliko majhino podarilo — ne ostane brez plačila; kaka plača bo onim, ki se za poduk in omiko svojega naroda starajo, in tako duhovne darila vse prijazno delijo! Tako se bo pa tudi najlepša zahvala skazovala Njih Milosti, prečastitemu knezoškofu Antonu Martinu, ako se delo, ki so ga blagosloveno utemeljili, z združeno močjo rojakom v časni in večni prid opravlja in dalje spravlja.

Braslovce (Post S. Peter) 29. avgusta 1855.

Mihael Stojan.